

Versnellen van tbc-opsporing in Ghana (deel 2)

De tbc-bestrijding in Ghana zou worden voorzien van geavanceerde digitale opsporingsapparatuur en de bijbehorende personele en technische capaciteitsopbouw. Bij de start van het project in 2017 beschreef projectleider en medisch trainer Maurits Verhagen de plannen in nummer 2017-2 van dit tijdschrift. Tijd voor een update.

Uit het tbc-prevalentieonderzoek in 2013 door het Ghanese Nationaal Tuberculosebestrijdings Programma (NTP) bleek onder de bevolking meer dan driemaal zoveel actieve tuberculose voor te komen dan voorheen werd aangenomen. Omdat de behandeling van ontdekte patiënten wél goed geregeld was (> 85% behandelingsucces) besloot Ghana in te zetten op het versterken van de actieve opsporing van tuberculose.

CAD4TB

Met gedeeltelijke financiële steun van de Nederlandse overheid is een project opgezet om met behulp van digitale röntgenapparatuur en 'computer aided detection for tb'-software (CAD4TB) meer tbc-patiënten (eerder) te ontdekken. Omdat veel ziekenhuizen niet over een röntgenkamer beschikken, is meer dan de helft van de röntgenapparaten geleverd in een speciale container die als röntgenkamer dienst kan doen. In het project gaat het niet alleen om apparatuur maar is ook ruim aandacht voor onderhoud, lokale capaciteitsopbouw en wetenschappelijk onderzoek.

Apparatuur én personeel

Het Nederlandse Delft Imaging Systems (DIS) heeft ervoor gezorgd dat binnen anderhalf jaar de 52 digitale röntgensystemen (inclusief CAD4TB) en het teleradiologie-platform in het project zijn geïnstalleerd en gebruiksklaar zijn opgeleverd. Daarnaast

heeft DIS op lokaal, regionaal en landelijk niveau de opleiding van onderhoudsingenieurs, IT-deskundigen, röntgenlaboranten en artsen/physician assistants verzorgd. In totaal zijn er meer dan 400 mensen opgeleid. Inmiddels is de eerste onderhoudsronde op de geïnstalleerde systemen uitgevoerd, waarbij alle apparatuur in goede staat is aangetroffen.

Op tijd voltooid

Gedurende de implementatieperiode van het project zijn er velerlei uitdagingen overwonnen op logistiek, administratief, personeel en fysiek vlak. De permanente lokale aanwezigheid van DIS-projectmanagers tijdens de periode waarin apparatuur geïmporteerd, getransporteerd en geïnstalleerd en personeel opgeleid moest worden, bleek van cruciaal belang voor een tijdige en succesvolle afronding. Dit laatste tot grote verrassing van de opdrachtgever voor het project, Ghana Health Services, die bij de finale oplevering op 28 februari 2018 vermeldde dat dit het eerste internationale samenwerkingsproject was waarvoor geen verlenging hoefde te worden aangevraagd bij financier en subsidiegever (de Nederlandse overheid).

Achtergebleven containers ...

Waren er dan helemaal geen problemen? Natuurlijk wel. Wat denkt u van een röntgencontainer die in Rotterdam in de haven bleef staan, wat pas bij inklaren in Ghana ontdekt werd? Bij het inklaren van drie

Hoe plaats je een röntgencontainer op een platform zonder toegangsweg?

(Foto: Ghanese monteurs van DIS)

Een gedecoreerde röntgencontainer met de trotse artiest (Foto: Ghanese monteurs van DIS)

containers die wél aangekomen waren, stond op de ladingdocumenten één container meer vermeld dan werd afgeleverd. Het vergde heel wat uitleg en nieuwe documenten van de transporteur voordat de containers daadwerkelijk konden worden ingeklaard. Vervolgens moest voor de nagezonden container een nieuwe inklaringsprocedure gestart worden, waarbij de betrokken ambtenaren moest worden uitgelegd dat voor een container met een nummer waarvoor al eerder een procedure gevolgd was, opnieuw vrijstelling van invoerrechten aangevraagd werd. Ook dit vergde nogal wat overtuigingskracht.

... nieuwe wetgeving ...

Een ander voorbeeld was nieuwe wetgeving in Ghana: van de ene op de andere dag was vooruitbetaling van vrijgestelde (invoer)belasting vereist, die later (onbekend wanneer) weer teruggeclaimd kon worden. Daarmee was zo'n 50.000 euro per container gemoeid. Dit toen er net acht containers klaarstonden voor inklaring. Van DIS werd op dat moment betaling van 400.000 euro gevraagd waarvan onzeker was óf en wanneer dat bedrag teruggekregen zou kunnen worden. Met hulp van de Nederlandse ambassade en de EU-ver-

tegenwoordiging in Accra is dit probleem op diplomatiek niveau opgelost en werd behalve vrijstelling van invoerrechten ook vrijstelling van vooruitbetaling verkregen.

ER ZIJN MEER DAN 400 MENSEN OPGELEID

... en andere uitdagingen

En zo zijn er nog wel wat voorbeelden van uitdagingen die je bij een dergelijk project tegenkomt:

- Een schuin aflopend platform voor één van de röntgencontainers, pas ontdekt ná aflevering van de container ter plaatse.
- Een vrachtauto met een container die 100 meter voor de eindbestemming motorpech krijgt, waarna blijkt dat er binnen een straal van 150 km geen geschikte vervangende auto is.
- Een nieuw aangelegd (röntgen)containerplatform waarvan de toegangsweg ontbreekt.
- Een originele, door meerdere hoogwaar-

digheidsbekleders afgetekende factuur, die op vrijdagmiddag half zes onder het kopieerapparaat blijft liggen en de maandag daarop niet meer te vinden is. Dit terwijl de kortste doorlooptijd op de ministeries voor de betaling van facturen zes weken was ...

Te weinig röntgenlaboranten

Bij wet mag medische röntgenapparatuur in Ghana alleen door röntgenlaboranten worden bediend. Vanuit kwaliteitsoogpunt is dat natuurlijk goed, maar helaas zijn er in Ghana niet genoeg röntgenlaboranten om alle onder het project geïnstalleerde röntgensystemen in gebruik te nemen. Vanwege dit tekort had vrijstelling van de beperking op het aanstellen van nieuwe werknemers specifiek voor röntgenlaboranten bij Ghana Health Services niet het gewenste effect. Zeker 20 van de 48 ziekenhuizen die apparatuur ontvingen in het project kunnen daarom (nog) geen vergunning krijgen om de apparatuur te gebruiken. Daarom is in samenspraak met alle betrokken autoriteiten besloten zogenoemde 'radiography-assistants' op te leiden: assistenten die onder supervisie van een röntgenlaborant van een nabijgelegen ziekenhuis röntgenfoto's mogen gaan maken. Momenteel wordt hard gewerkt aan een aanvullende opleiding voor reeds (para)medisch opgeleid personeel, zoals physician assistants en medisch natuurkundigen. Professionals die in ieder geval al kennis hebben van menselijke anatomie en medische terminologie. Naar verwachting zullen begin 2019 de eerste assistent-röntgenlaboranten kunnen instromen.

Teleradiologie-platform

Alle geplaatste röntgensystemen zijn verbonden met een centrale server in de Ghanese hoofdstad Accra. Met specifieke radiologische beekijkstations kunnen radiologen gemaakte beelden opvragen en beoordelen. Radiologen zijn, net als röntgenlaboranten, schaars in Ghana (ongeveer 55 op een bevolking van ongeveer 30 miljoen). Ghana heeft 10 'regions' (provincies), het NTP heeft ervoor gezorgd dat er per region een radioloog beschikbaar is voor second opinions op gemaakte röntgenbeelden, op verzoek van de lokale arts. Deze tien radiologen zullen, via het teleradiologie-platform, ook systematisch de kwaliteit van beoordeling van longfo-

to's door de lokale artsen monitoren en zo nodig extra training verzorgen voor die artsen.

Impact op tbc-bestrijding

Helaas zijn er nog onvoldoende data om te kunnen bepalen of het project daadwerkelijk bijdraagt aan een verbeterde opsporing van tuberculose in Ghana. Het NTP is, met technische assistentie van KNCV Tuberculosefonds, druk doende zijn data-verzameling te verbeteren en heeft ook een actieplan ontwikkeld om lokale artsen, physician assistants en verpleegkundigen bewust te maken van de vernieuwde klinische screeningsprotocollen. Zo zijn er nieuwe richtlijnen voor contactonderzoek bij nieuw gediagnosticeerde tbc-patiënten en voor actief periodiek onderzoek op tuberculose bij klinische risicogroepen, zoals patiënten met hiv, diabetes en/of silicose. Deze protocollen zijn bij de meeste klinische zorgverleners nog onvoldoende bekend. Hopelijk slaagt het NTP erin het geplande bewustwordingsprogramma snel en volledig uit te voeren.

Mobiele units

De vier mobiele screeningsunits die het NTP via het project ter beschikking heeft gekregen, worden systematisch ingezet voor screening van gevangenen en mijnwerkers. De CAD4TB-software van het Nederlandse Thirona wordt hierbij actief gebruikt om deelnemers te selecteren voor

NATUURLIJK WAREN ER PROBLEMEN TE OVERWINNEN

een sputumonderzoek met GenXpert. Ter plaatse wordt de betrokken persoon meteen gevraagd sputum op te hoesten dat in een nabijgelegen ziekenhuis kan worden onderzocht. Zo kan een nieuwe patient meestal nog dezelfde dag met medicatie starten en (voor wat betreft de gevangenen) geïsoleerd worden.

Decoratie van röntgencontainers

Om de drempel voor tbc-onderzoek te verlagen worden alle 30 geplaatste röntgencontainers gedecoreerd door lokale kunstenaars. Dit aardigheidje van DIS heeft verrassende artistieke resultaten opgeleverd maar betrok ook de lokale gemeenschap actief bij het project. De kunstenaars waren verguld met de kans hun werk aan een breder publiek te laten zien.

Tot slot

Het project heeft de basis gelegd voor een krachtiger actieve opsporing van tuberculose in Ghana. Het NTP bouwt hierop voort, in het bewustzijn van de uitdagingen die er liggen, om het project succesvol te maken. Aan oplossingen voor de knelpunten wordt gewerkt. ■

Internationale aandacht

Het project trok internationale aandacht en in mei 2017 zond de BBC er een nieuwsdocumentaire over uit via het programma Africa News.

Tweede Kamerlid Anne Kuik wordt 'tering-ambassadeur'

CDA-Tweede Kamerlid Anne Kuik heeft als eerste Nederlandse parlementariër de Verklaring van Barcelona ondertekend; hét internationale document waarmee politici zich committeren aan de strijd tegen tuberculose. Als 'tering-ambassadeur' wil Anne Kuik de bewustwording van tuberculose bevorderen: "Het is gek dat deze meest dodelijke infectieziekte in de Nederlandse politiek zo onderbelicht blijft. Elke dag sterven er bijna 5.000 mensen aan terwijl het goed te behandelen is. Samen kunnen wij wereldwijd tuberculose uitbannen."

Steun op hoogste niveau

De Global TB Caucus, het internationale netwerk van 2.300 politici die de Verklaring van Barcelona ondertekenden, slaagde erin de eliminatie van tuberculose op het hoogste internationale niveau te agenderen: op 26 september jl. vond de allereerste 'United Nations High-Level

Meeting on Ending Tuberculosis' plaats (zie ook het Redactioneel). KNCV Tuberculosefonds was als toonaangevend internationaal tbc-expertisecentrum nauw betrokken bij de bijeenkomst. "In New York is een geweldige stap gezet," zegt KNCV-directeur Kitty van Weezenbeek.

Krachtenbundeling tbc-hiv

In New York organiseerde KNCV ook een parallel-bijeenkomst over hiv-tbc, 'Leave no one behind', met de Nederlandse en de Japanse regeringen als gastheer. Daar riep Van Weezenbeek alle betrokkenen bij de tbc- en de hiv-bestrijding op de krachten te bundelen. "Onze projecten hebben laten zien dat effectieve samenwerking het mogelijk maakt meer mensen met tbc en hiv op te sporen, ze effectiever te behandelen en zo ook de druk op zorgsystemen te verminderen. Laten we deze aanpak wereldwijd tot norm maken". ■

Anne Kuik en Kitty van Weezenbeek met de Verklaring van Barcelona in de bibliotheek van de Tweede Kamer

(Foto: Graciela Rossetto)